

MỘT SỐ GHI NHỚ KHI LÀM VIỆC, TIẾP XÚC VÀ TIẾP CẬN THÔNG TIN VỀ PHỤ NỮ VÀ TRẺ EM GÁI ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH, CHUYỂN GIỚI (LBT)

(Dành cho cán bộ Hội Phụ nữ cơ sở và các đối tác khác làm việc trong cộng đồng)

MỞ ĐẦU

Cộng đồng người Đồng tính, Song tính, Chuyển giới (LGBT) tại Việt Nam ngày càng hiện diện nhiều hơn trong đời sống xã hội, tự tin thể hiện chính mình trong môi trường giáo dục, lao động, mang lại những đóng góp tích cực cho cộng đồng chung. Theo đó, nhận thức xã hội về người LGBT đã thay đổi theo hướng cởi mở và tôn trọng hơn, tuy nhiên kỳ thị, bạo lực và phân biệt đối xử vẫn tồn tại ở nhiều môi trường.

Bộ luật Dân sự sửa đổi 2015 đã công nhận việc chuyển đổi giới tính¹. Năm 2022, Bộ Y tế cũng ban hành Công văn số 4132/BYT-PC² khẳng định đồng tính, song tính và chuyển giới không phải là bệnh; không được can thiệp, ép buộc điều trị đối với người LGBT. Trong cộng đồng, các nhóm **Đồng tính nữ**, **Song tính nữ** và **Chuyển giới nữ (LBT)** chịu nhiều bất bình đẳng chồng lấn. Họ ít được chú ý hơn trong các vấn đề sức khỏe, bạo lực gia đình, thiếu hụt cơ hội việc làm dẫn đến không có độc lập về kinh tế và vị thế xã hội an toàn.

Cẩm nang này lưu ý một số vấn đề về tôn trọng danh xưng, quyền việc làm, kỹ năng bảo mật thông tin riêng tư và kỹ năng tư vấn việc làm khi tiếp xúc với cộng đồng LGBT.

1 Sử dụng cách xưng hô trung tính, tôn trọng

Nguyên tắc chung: Tôn trọng cách một người tự giới thiệu về tên gọi, cách xưng hô hoặc giới tính của họ; Không suy đoán giới tính dựa trên ngoại hình, giọng nói hoặc trang phục; Ưu tiên cách xưng hô trung tính, lịch sự và an toàn trong giao tiếp.

Gợi ý cách xưng hô:

BƯỚC 1

Hỏi trước khi bắt đầu hội thoại, gợi ý: “Mình nên xưng hô với bạn như thế nào cho phù hợp?”, hoặc “Bạn/em/ mình muốn được gọi bằng tên nào?”

BƯỚC 2

Gọi theo cách người đó mong muốn, ngoài “anh/chị/em/con/cháu”, có một số từ trung tính khác: tên riêng, biệt danh người đó sử dụng, “bạn”, “mình”, người tham gia.

BƯỚC 3

Trong trường hợp cán bộ tư vấn gọi chưa đúng hoặc người đối diện đề xuất một cách gọi khác, hãy nhẹ nhàng điều chỉnh, xin lỗi ngắn gọn và tiếp tục cuộc hội thoại.

Không nên:

- Hỏi chi tiết mang tính tò mò về cơ thể, đời sống tình cảm hoặc giới tính.
- Gọi tên cũ, tên khai sinh khi người đó không muốn.
- Dùng từ ngữ chế giễu, định kiến hoặc đùa cợt.

¹ Quyền chuyển giới trong Bộ luật Dân sự 2015: <https://pbgdpl.gov.vn/Pages/chi-tiet-tin.aspx?ItemID=2432&I=Nghiencuutraodoi>

² Công văn cũng yêu cầu các cơ sở y tế bảo đảm nguyên tắc bình đẳng, tôn trọng và không kỳ thị trong quá trình cung cấp dịch vụ cho người LGBT. Đây là những bước tiến quan trọng trong việc bảo vệ quyền và sức khỏe của cộng đồng LGBT+ tại Việt Nam. Toàn văn Công văn 4231 của Bộ Y tế 2022: <https://thuvienphapluat.vn/cong-van/The-thao-Y-te/Cong-van-4132-BYT-PC-2022-chan-chinh-cong-tac-kham-chua-benh-nguoi-dong-tinh-song-tinh-525166.aspx>

2 Tôn trọng việc bảo mật thông tin của phụ nữ và trẻ em gái LBT

✓ NÊN LÀM

Tham khảo trước với người LBT, gia đình trẻ hoặc người giám hộ (nếu là trẻ LBT) về việc chia sẻ thông tin có liên quan đến trẻ trong cộng đồng địa phương.

Ưu tiên lợi ích và sự an toàn của người LBT. Đối với trẻ LBT, cần tham vấn của phòng y tế học đường hoặc các tổ chức bảo vệ quyền trẻ em khi làm việc.

Trao đổi riêng với cơ sở làm việc/trường học trong các vấn đề liên quan đến phụ nữ và trẻ em gái LBT tại cơ sở; không tiết lộ với cơ sở làm việc/trường học các thông tin có được từ gia đình họ.

Nếu vấn đề có liên quan tới một bên thứ ba, cần làm rõ nguyên tắc chia sẻ thông tin và làm việc ba bên khi cùng giải quyết.

Khi làm báo cáo, thống kê, hoặc phải chuyển gửi vấn đề của người LBT cho bên khác, ưu tiên ẩn danh thông tin cá nhân, tạo quy trình bảo mật thông tin. Chỉ làm việc trực tiếp, cụ thể với cá nhân tiếp nhận thông tin, không chia sẻ thông tin trong các nhóm chat đông người.

Nguyên tắc chung: Thông tin về xu hướng tính dục, bản dạng giới hoặc tình trạng sức khỏe là thông tin riêng tư. Việc tiết lộ, lan truyền và chia sẻ rộng rãi có thể khiến phụ nữ và trẻ em gái LBT gặp: Kỳ thị, xa lánh; Bạo lực gia đình hoặc bạo lực học đường; Ảnh hưởng tới cơ hội việc làm hoặc học tập; Ảnh hưởng tâm lý, sức khỏe tinh thần; Các vấn đề về quấy rối, bạo lực trên không gian mạng.

✗ KHÔNG NÊN LÀM

Không chia sẻ thông tin cá nhân của người LBT cho người khác.

Tuyệt đối không chụp ảnh rõ mặt, không mô tả cụ thể thông tin nhân thân trong các vụ việc có trẻ em, người LBT để đăng bài truyền thông địa phương.

Không tự ý "thông báo" cho gia đình hoặc nhà trường/chỗ làm việc về việc phụ nữ/trẻ em gái là người LGBT/LBT (do điều này có thể khiến họ đối diện với bạo lực gia đình, bạo lực học đường/công sở)

Không bàn luận về phụ nữ và trẻ em gái LBT trong các nhóm chat chung hoặc công khai tại lớp/giờ sinh hoạt chung toàn trường/cơ sở

Không đăng ảnh, danh sách, thông tin địa chỉ, gia đình của người LBT lên mạng xã hội hoặc nhóm chat công việc (Zalo, Facebook).

Hạn chế trao đổi các thông tin riêng tư về người LBT ở nơi công cộng. Không đọc to, hoặc nhờ người không có phận sự lưu giữ các thông tin về người LBT và gia đình họ.

■ Tham khảo thêm các Hướng dẫn của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Y tế trong những vấn đề liên quan đến trẻ em.

3 Bạo lực, xâm hại, quấy rối trẻ em nói chung và trẻ LBT nói riêng

Cần hiểu rằng: Mọi trẻ em (bao gồm cả trẻ em trai và trẻ em gái) đều có nguy cơ bị: Xâm hại tình dục; Quấy rối (bằng cả lời nói và hành động, bị quay lén, chia sẻ hình ảnh nhạy cảm,...); Bạo lực cơ thể và bạo lực tinh thần; Bắt nạt trên mạng... Các thông tin riêng tư về xu hướng tính dục, đời sống tình cảm, bản dạng giới của trẻ cần được bảo mật.

Bạo lực gia đình với trẻ em LBT là một vấn đề nhức nhối. Gia đình, người giám hộ cần được hướng dẫn các nguồn thông tin đúng đắn, khoa học về giới, các cơ quan đoàn thể tại địa phương cần liên kết tuyên truyền về tác hại của bạo lực gia đình.

Một số dấu hiệu cần chú ý:

- Trẻ sợ đến trường, sợ về nhà hoặc né tránh một người/nhóm người nào đó.
- Xuất hiện các dấu hiệu tổn thương trên cơ thể; dấu hiệu thay đổi tâm lý đột ngột: im lặng, cáu gắt, thu mình.
- Có dấu hiệu bị đe dọa, cô lập hoặc chế giễu.
- Trẻ bị quay clip, chụp ảnh, phát tán thông tin riêng tư.

Khi tiếp cận trẻ hoặc tư vấn cho gia đình trẻ các kiến thức về giới và phòng chống quấy rối, xâm hại:

✓ NÊN LÀM	✗ KHÔNG NÊN LÀM
Có thể ghi âm, mô tả bằng giọng nói các tổn thương hoặc hành vi xâm hại;	Không quay, chụp rõ mặt, cận cảnh các hình ảnh tổn thương ở khu vực nhạy cảm.
Bình tĩnh lắng nghe, không trách móc, không ép buộc trẻ công khai xu hướng tính dục, bản dạng giới của trẻ hoặc bạn bè;	Không ép trẻ kể chi tiết nhiều lần, với sự chứng kiến của nhiều người ở không gian công cộng
Hỏi về tình huống xảy ra và hậu quả của hành vi quấy rối (nếu có), không ép trẻ kể chi tiết nhiều lần.	Không đổ lỗi cho trẻ, không đăng thông tin công khai về bạn bè của trẻ hoặc các bên thứ ba lên mạng
Hướng dẫn gia đình tìm kiếm các nguồn thông tin đáng tin cậy về giới, hướng dẫn trẻ cùng gia đình bình tĩnh xử lý, liên hệ các cơ quan chức năng cùng giải quyết. Lưu ý: cần bảo vệ sự riêng tư và sức khỏe tinh thần của trẻ trong suốt quá trình này.	Không tiết lộ thông tin quá trình làm việc lên mạng xã hội, nhóm chat;
Lồng ghép chủ đề chống bạo lực gia đình, bạo lực giới trong các buổi nói chuyện chuyên đề tại địa phương.	Không chia sẻ thông tin về bên thứ ba hoặc gia đình của họ khi chưa có sự xác thực của cơ quan chức năng

4 Bạo lực học đường đối với trẻ em LBT

Các hình thức thường gặp:

Trêu chọc dựa trên ngoại hình, giọng nói, cách thể hiện giới; Đặt biệt danh xúc phạm; Cô lập, tẩy chay; Lén quay clip, phát tán thông tin của trẻ LBT trên mạng; Thầy cô hoặc bạn bè có hành vi ép buộc trẻ phải “nam tính” hoặc “nữ tính” theo khuôn mẫu.

Vai trò của cán bộ :

Tích cực trao đổi với nhà trường, khuyến khích nhà trường xây dựng môi trường trường học an toàn, không kỳ thị, không xem bắt nạt, trêu chọc thể hiện giới là “đùa vui”;

Hỗ trợ kết nối phụ huynh – nhà trường – trẻ em, chuyển gửi các tài liệu về giới, đa dạng tính dục phù hợp cho các bên;

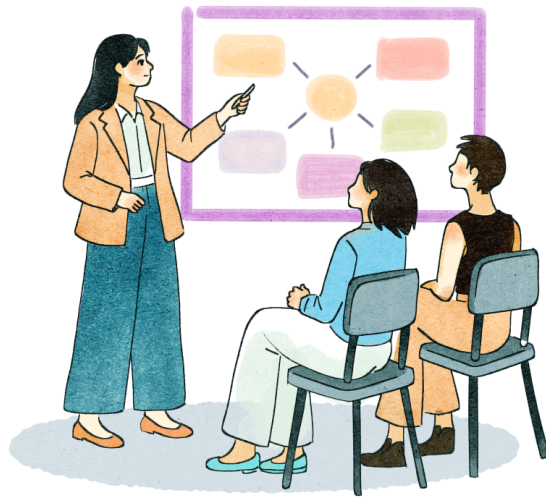

Ghi nhận và phản ánh các trường hợp nghiêm trọng tới cơ quan chức năng.

³ Tham khảo bộ kỹ năng phòng chống bạo lực học đường từ một số trường học: <https://theolympiaschools.edu.vn/ky-nang-phong-chong-bao-luc-hoc-duong-hanh-trang-can-thiet-de-tre-bao-ve-ban-than>

5 Lưu ý khi tư vấn học nghề, kết nối việc làm cho phụ nữ LBT

Đây là một hành trình ba bên nhằm kết nối phụ nữ LBT và nơi cung cấp việc làm, dựa trên nguyên tắc: người đi làm được tôn trọng danh tính, xu hướng tính dục và thể hiện giới; nơi làm việc cần thúc đẩy môi trường làm việc an toàn, không kỳ thị. Do đó, để nâng cao chất lượng kết nối việc làm, cán bộ tư vấn cần hiểu rõ nhu cầu hai bên và tăng cường trao đổi thông tin với các hội đoàn doanh nghiệp, công ty, phân xưởng tại địa phương mình.

Đối với cơ sở đào tạo nghề, doanh nghiệp

- Gửi các thông tin chung, ngắn gọn về nhu cầu làm việc của người đang tìm kiếm việc làm
- Tuyên truyền các nội dung về bình đẳng giới, tôn trọng sự đa dạng và an toàn tại nơi làm việc
- Giới thiệu các hướng dẫn xây dựng môi trường làm việc thân thiện⁴

Đối với phụ nữ LBT

- Hướng dẫn và trao đổi kỹ năng viết hồ sơ xin việc;
- Hướng dẫn và trao đổi kỹ năng phỏng vấn, kỹ năng giao tiếp nơi làm việc;
- Đưa ra các dấu hiệu của môi trường làm việc an toàn, không kỳ thị và khuyến khích người cần việc trao đổi với người giám sát, cơ quan giám sát nếu có hành vi kỳ thị, bạo lực xảy ra

Lưu ý khi tư vấn học nghề, kết nối việc làm cho phụ nữ LBT:

- **Hỏi về nhu cầu và tôn trọng lựa chọn nghề nghiệp của mỗi người;** Không áp đặt định kiến: “Nam phải làm nghề này” hoặc “Nữ không phù hợp nghề kia”; Đánh giá dựa trên năng lực và nhu cầu thực tế của người cần việc, không phán xét vì xu hướng tính dục hoặc bản dạng giới⁵.
- **Thực hành việc cung cấp thông tin an toàn, bảo mật:** Trong quá trình cung cấp thông tin cho doanh nghiệp, cán bộ tư vấn nên tập trung vào kỹ năng nghề nghiệp, năng lực, kinh nghiệm, sự cam kết và thái độ cầu tiến của người lao động; không đào sâu các chi tiết về giới, thể hiện giới, thông tin riêng tư của người lao động.

Kết luận

Tôn trọng - Bảo mật - Không kỳ thị - Lắng nghe an toàn là nguyên tắc quan trọng khi làm việc với phụ nữ và trẻ em gái đồng tính, song tính, chuyển giới. Một môi trường thân thiện và an toàn sẽ giúp mọi người có cơ hội học tập, làm việc và phát triển bình đẳng, giúp xã hội phát triển dựa trên sự hòa hợp, bao dung và tôn trọng sự khác biệt.

Tham khảo thêm các tài liệu, nghiên cứu về cộng đồng LGBT miễn phí tại website: thuvien.lgbt

⁴ Đọc thêm một số hướng dẫn xây dựng nơi làm việc an toàn, tôn trọng sự đa dạng:

⁵ Khi đi xin việc, đi làm, người LBT có thể gặp phải các hành vi sau:

- Bị từ chối tuyển dụng do định kiến giới hoặc thể hiện giới;

- Bị trêu chọc hoặc quấy rối tại nơi làm việc;

- Bị đánh giá không đúng năng lực, hạn chế thăng tiến;

- Bị áp lực che giấu bản thân, dẫn đến tình trạng sức khỏe thể chất hoặc tâm lý mệt mỏi;

Đọc thêm về phân biệt đối xử với người LGBT tại nơi làm việc, Nghiên cứu "Có phải bởi vì tôi là LGBT?", Viện Nghiên cứu ISEE, Đinh Hồng Hạnh, 2023: <https://thuvien.lgbt/en/documents/tom-tat-bao-cao-co-phai-boi-vi-toi-la-lgbt-2023>